

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПИЛЮК Наталія Вікторівна

УДК 37.013.42-051:378]:377.015.31:613(043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ
ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Рівне – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Волинському національному педагогічному університеті імені Лесі Українки, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
ЧЕРНЕТА Світлана Юріївна,
Волинський національний педагогічний університет імені Лесі Українки,
завідувач кафедри соціальної роботи і педагогіки вищої школи.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
МЕШКО Галина Михайлівна,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
завідувач кафедри педагогіки та менеджменту освіти;

кандидат педагогічних наук, доцент
ЛЕВЧУК Ірина Богданівна,
Рівненський державний гуманітарний університет,
доцент кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи, заступник декана з навчальної роботи психолого-природничого факультету.

Захист відбудеться 21 вересня 2021 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 47.053.01 у Рівненському державному гуманітарному університеті за адресою: 33000, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Рівненського державного гуманітарного університету (33000, м. Рівне, вул. Пластова, 31).

Автореферат розіслано 20 серпня 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. А. Гудовсек

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Погіршення стану здоров'я населення України загалом і молодого покоління зокрема, збільшення кількості дітей з особливими потребами та доцільність їхнього залучення до навчання у спеціальних або інклюзивних закладах дали поштовх для розвитку нової моделі національної системи освіти, вибудованої на засадах здоров'язберігаючої діяльності. Ідеї гуманізації, індивідуалізації, інклюзивності й, основне, здоров'язбереження в освіті стали популярними ще на початку 90-х років ХХ ст. у світі, а ХХІ ст. в Україні та спричинили розгортання активної дискусії серед науковців, практиків, політиків і громадських діячів. За таких умов актуальності набула проблема діяльності та підготовки спеціалістів, здатних утілити ці ідеї в освітню діяльність закладу освіти, що безпосередньо пов'язано з роботою соціальних педагогів з реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних закладах освіти та проектуванням дієвих педагогічних умов їхньої підготовки до означеної діяльності в закладах вищої освіти.

Про підготовку висококваліфікованих і компетентних фахівців, спроможних виконувати професійні завдання, йдеться у нормативно-правових актах, зокрема у Національній доктрині розвитку освіти України (2002 р.), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки (2012 р.), Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2016 р.), законах України «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» (2001 р.), «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (2004 р.), «Про вищу освіту» (2014 р.).

Питання здоров'язбереження регламентовано у міжнародних (Глобальна стратегія здоров'я (World Health Organization, 1981), Європейська політика та стратегії для 21 століття «Здоров'я – 2020» (World Health Organization. Regional office for Europe, 2013 р.) і українських (Міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації» (2002 р.), Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 року, Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація (2016 р.) тощо) документах.

Актуальність дослідження підготовки соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах насамперед зумовлена вимогою підтримання стану здоров'я учнів з особливими потребами. Права дітей з інвалідністю та порушеннями психофізичного розвитку закріплено в Конституції України (1996 р.) та інших нормативно-законодавчих актах (законах «Про освіту» (1991 р.), «Про державні соціальні стандарти та соціальні гарантії» (2000 р.), «Про дошкільну освіту» (2001 р.), «Про охорону дитинства» (2001 р.), «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» (1991 р.), «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» (2006 р.), «Про повну загальну середню освіту» (2020 р.) тощо). Завдання здоров'язбереження школярів належить до пріоритетних напрямів державної політики у сфері освіти.

На важливості реформування змісту освіти відповідно до запитів сьогодення, наповнення освітнього процесу здоров'язберігаючими цінностями наголошують і теоретики, і практики освітньої галузі, як-от: О. Гнатюк, Я. Гриньов, Г. Дериш, В. Ликова, В. Молодиченко, Н. Молодиченко, Н. Москалюк та ін. Розвиток ціннісного ставлення до здоров'я молоді висвітлено в роботах Г. Асланова,

А. Вахнова, Л. Канішевської, Г. Корж, І. Сопівник, Ю. Танасійчук, Е. Александера (Т. Alexander), Д. Вагнера (D. Wagner), М. Волкера (M. Walker), Дж. Джордана (J. Jordan), Д. Квіна (D. Quin), Х. МакГоррі (H. McGorry), М. Моран (M. Moran), В. Раял (V. Ryall), М. Параскакіс (M. Paraskakis), Д. Ріквуд (D. Rickwood), Дж. Третовена (J. Trethowan), Н. Хобс (N. Hobbs), *здоров'язбережувальну діяльність* – у працях Т. Бойченко, О. Ващенко, С. Гозак, М. Гончаренко, В. Лозинського, Г. Мешко, С. Свиреденко, О. Цибульської, В. Єфімова, а застосування здоров'язберігаючих технологій в освітньому процесі – у наукових розвідках М. Гончаренко, С. Дудка, І. Поташнюк, Л. Рибалко, О. Янкович та ін.

Посутніми для пропонованого дослідження видаються студії з теорії та практики професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів таких українських учених, як: Т. Алексеєнко, Р. Вайнола, О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, О. Карпенко, І. Ковчина, І. Козубовська, Н. Коляда, І. Левчук, Л. Міщик, Ж. Петрочко, В. Поліщук, Л. Романовська, С. Харченко й ін. Зміст і форми підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності в закладах освіти різного типу осмислено в доробках О. Добровіцької, В. Леонова, Г. Першко, О. Пожидаєвої, Н. Сайко, О. Тютюнник, З. Фалинської та ін., підготовку соціальних педагогів до формування готовності до сприяння покращенню здоров'я дітей і молоді – В. Петровича, профілактику наркотичної залежності серед старшокласників – О. Тютюнник, формування здоров'язбережувальної компетентності – М. Лехолетової, культуру професійного здоров'я – В. Мойсеюк. Попри зацікавленість науковців, задекларована в дисертації проблема залишається недостатньо вивченою в теоретичному та практичному контекстах із позиції підготовки майбутніх соціальних педагогів до означеного виду діяльності.

Актуальність аналізованої проблеми детермінована також *суперечностями* між:

- нагальною суспільною потребою запровадження здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах і несформованістю в соціальних педагогів відповідних професійних компетентностей, неготовністю їх до ефективної реалізації останньої;

- об'єктивною потребою підготовки соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах і нерозробленістю бачення специфіки цього процесу в закладах вищої освіти;

- усвідомленням майбутніми соціальними педагогами значущості реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах і відсутністю в них теоретичного та практичного досвіду організації означеної діяльності.

Важливість проблеми дослідження та прагнення розв'язати зазначені суперечності зумовили вибір теми дисертації ***«Підготовка майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах»***.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах планових тем науково-дослідницької роботи кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені

Лесі Українки: «Соціальна взаємодія та соціальне партнерство в системі інститутів соціальної сфери» (державна реєстрація № 0119U000672).

Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 5 від 27 грудня 2007 р.), уточнено Вченою радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 2 від 25 лютого 2016 р.).

Мета дослідження – обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах.

Досягнення мети дослідження передбачає виконання таких **завдань**:

- 1) з'ясувати та розкрити зміст і структуру здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних загальноосвітніх закладах;
- 2) обґрунтувати компоненти, критерії, показники та рівні готовності соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах;
- 3) вивчити сучасний стан підготовки соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах;
- 4) представити й експериментально перевірити дієвість педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах.

Об'єкт дослідження: підготовка майбутніх соціальних педагогів у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження: педагогічні умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до провадження здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних загальноосвітніх закладах.

Методи дослідження: для досягнення поставленої мети й розв'язання низки завдань послуговувалися комплексом методів дослідження, серед яких: *теоретичні* – вивчення, аналіз та узагальнення – для обґрунтування й уточнення базових понять дисертації, опрацювання документації закладів вищої освіти (освітньо-професійна програма, навчальний план, робочі програми курсів і практик тощо), з'ясування змісту підготовки соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах; *емпіричні* – експрес-опитування, спостереження, анкетування, тестування – для визначення рівнів готовності учнів, соціальних педагогів і майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах; моделювання – для побудови логіки дослідницько-експериментальної роботи, встановлення педагогічних умов забезпечення ефективної підготовки майбутніх соціальних педагогів до означеної діяльності; педагогічний експеримент – для перевірки ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах; *методи математичної статистики* (ранжування, порівняння коефіцієнтних величин) – для кількісного та якісного аналізу отриманих у ході дослідницько-експериментальної роботи даних; критерій Колмогорова-Смірнова – для підтвердження чи спростування нульової гіпотези дослідження про

те, що відмінності між двома розподілами експериментальної та контрольної груп є несуттєвими.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- *обґрунтовано й експериментально перевірено* педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах (організація в закладах вищої освіти спеціального здоров'язберігаючого середовища, що охоплює екологічний, інформаційний і соціально-психологічний елементи; переорієнтація змісту навчальних дисциплін закладів вищої освіти (ЗВО) на підготовку майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах (навчально-методичні комплекси навчальних дисциплін); залучення студентів під час усього періоду професійної підготовки до здоров'язберігаючих видів діяльності);

- *запропоновано й утілено* логіку та методіку дослідницько-експериментальної роботи з формування готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах;

- *виокремлено та схарактеризовано* структурні компоненти (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний), критерії (мотиваційно-аксіологічний, знаннєвий, діялісно-практичний), показники, описано рівні (високий, базовий та елементарний) сформованості готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах; *вивчено* сучасний стан підготовки соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах;

- *визначено* поняття «підготовка майбутнього соціального педагога до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах», «готовність майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах»;

- *уточнено* трактування понять «здоров'язберігаюча діяльність», «здоров'язберігаюча технологія», «спеціальний загальноосвітній заклад»;

- *удосконалено* систему професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у закладах вищої освіти для її орієнтації на підготовку відповідних фахівців до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах;

- *подальшого розвитку набули* наукові положення щодо підготовки майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій з огляду на особливості організації здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних загальноосвітніх закладах.

Практичне значення отриманих результатів передбачає розроблення й упровадження в освітній процес закладів вищої освіти педагогічних умов, що забезпечать ефективне формування у майбутніх соціальних педагогів готовності до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах; розроблення та реалізацію змістово-технологічного забезпечення педагогічних умов (начального курсу «Здоров'язберігаючі технології», змістових модулів «Система здоров'язберігаючої діяльності спеціального навчального закладу» та «Профілактика

залежностей» дисципліни «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти» й «Теорія і методика соціальної профілактики/Превентивно-профілактична діяльність в соціальній сфері/Теорія і методи соціальної профілактики» відповідно, тем із дисциплін «Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Соціальна педагогіка», «Соціалізація особистості/Основи соціалізації особистості», завдань із практики, ергономічних вимог до навчальних приміщень; інформаційної інфраструктури тощо).

Матеріали дисертації знайдуть застосування у процесі підготовки студентів спеціальності «Соціальна робота» освітньої програми «Соціальна педагогіка», у системі післядипломної освіти та підвищення кваліфікації соціальних педагогів закладів освіти.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 36-12/782 від 28.01.2021 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 07/5-26/1125 від 30.05.2018 р.), Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (довідка № 05-16/126 від 26.02.2021 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 196-33/03 від 16.02.2021 р.), Затуринської спеціальної школи «Центр освіти» Волинської обласної ради (довідка № 17 від 07.02.2020 р.), Комунального закладу «Луцький навчально-реабілітаційний центр Луцької міської ради» (довідка № 01-10/29 від 11.03.2020 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні та практичні результати дослідження викладено в доповідях на різного рівня наукових і науково-практичних конференціях: *міжнародних* – «Вища професійна підготовка майбутніх фахівців: вимоги євроінтеграції» (Ялта, 2011 р.), «Педагогіка і психологія: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі» (Київ, 2017 р.), «Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень» (Луцьк, 2018 р.), «Соціальна робота: виклики сьогодення» (Тернопіль, 2019, 2020 рр.), «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський та національний вимір» (Луцьк, 2019 р.), «Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії» (Одеса, 2020 р.); *усеукраїнських* – «Соціальна робота і соціальна педагогіка: виклики сьогодення» (Тернопіль, 2011, 2017 рр.); *регіональних* – «Актуальні проблеми соціальної роботи» (Тернопіль, 2014 р.); *щорічних звітних науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу Волинського національного університету імені Лесі Українки* (2016–2020 рр.).

Публікації. Результати дисертації представлено в 14 публікаціях, із них: 6 відображають основні результати дослідження (2 публікації в зарубіжних періодичних виданнях), 6 мають апробаційний характер, 2 додатково розкривають результати роботи.

Особистий внесок автора у працях, написаних у співавторстві, полягає в аналізі та висвітленні [3] категорій дітей з особливими потребами (0,3 д.а.) і [6] форм роботи з означеною категорією дітей (0,3 д.а.).

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 342 сторінки, з них 189 сторінки основного тексту.

Роботу ілюстровано 20 таблицями, 6 рисунками. Список використаних джерел налічує 276 найменувань. Дисертація містить 23 додатки на 107 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено її мету, завдання, об'єкт, предмет і методи; розкрито наукову новизну дослідження та практичне значення одержаних результатів; подано інформацію про апробацію й упровадження результатів роботи; наведено відомості про її структуру й обсяг.

У *першому* розділі – «**Теоретичні засади підготовки майбутніх соціальних педагогів до здоров'язберігаючої діяльності**» – розкрито сутність понять «*здоров'язберігаюча діяльність*» (ЗЗД), «*здоров'язберігаючі технології*» (ЗЗТ), «*здоров'язберігаючі технології діяльності соціального педагога спеціального закладу освіти*», «*здоров'язберігаюче середовище спеціального загальноосвітнього закладу*»; схарактеризовано зміст і завдання соціального педагога з реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах; визначено сутність і структуру готовності соціальних педагогів до реалізації ЗЗТ.

Аналітичний огляд наукової літератури увиразнює те, що ЗЗД соціального педагога сприяє соціалізації та задоволенню потреб дітей із порушеннями психофізичного розвитку, зокрема тих, які навчаються у спеціальних загальноосвітніх закладах (СЗЗ). Станом на 2021 р. мережа таких закладів охоплює спеціальні та санаторні школи, навчально-реабілітаційні центри, спеціальні класи для учнів з особливими освітніми потребами, що діють на базі закладів загальної середньої освіти. Структурно-системні реформи спеціальної освіти детермінували перегляд її мети, потрактованої, відтак, як забезпечення гідного та повноцінного життя осіб із порушеннями психофізичного розвитку, їхньої підготовки до активної участі в житті суспільства та соціальних відносинах. Реалізація такої мети потребує планування й організації освітнього процесу на засадах здоров'язбереження.

У дисертації мету ЗЗД соціального педагога в СЗЗ витлумачено як формування здоров'язберігаючого середовища, що зумовлює вдосконалення організації освітнього процесу шляхом створення оптимальних умов для збереження та зміцнення фізичного, психічного, соціального й духовного здоров'я його учасників, гармонізації їхніх взаємозв'язків і взаємодій із зовнішнім середовищем. Засобом цілеспрямованого та послідовного провадження ЗЗД є здоров'язберігаючі технології. З огляду на наявність різних підходів до бачення сутності здоров'язберігаючих технологій і виокремлення критеріїв класифікації останніх розглядаємо їх як систематичну, цілеспрямовану, свідомо спроектовану діяльність, що передбачає створення сприятливих умов для збереження та зміцнення здоров'я всіх учасників освітнього процесу (УОП). Структурними компонентами ЗЗТ постають: *аксіологічний, гносеологічний, екологічний, емоційно-вольовий, фізкультурно-оздоровчий і діяльнісний*.

На основі осмислення праць українських дослідників (С. Дудко, Л. Рибалко, І. Поташнюк, О. Цибульська й ін.) *здоров'язберігаючі технології в діяльності соціального педагога СЗЗ* визначено як сукупність методів, форм, засобів, методичних прийомів організації, здійснення й управління освітнім процесом для

створення здоров'язберігаючого середовища СЗЗ, що сприяє формуванню ціннісного ставлення до здоров'я, здобуттю знань, умінь і навичок, потрібних для його збереження та зміцнення. Основними завданнями соціального педагога СЗЗ щодо реалізації ЗЗТ є в роботі з 1) *учнями*: формування ціннісної мотивації й активної позиції зі збереження та зміцнення власного здоров'я; опанування важливих знань, умінь і навичок; розвиток соціальних якостей і вмій, вагомих для успішної взаємодії з ровесниками та дорослими; визначення соціальної готовності до навчання та покращення соціальної адаптації до умов перебування в СЗЗ; організація надання необхідних соціальних, корекційно-розвиткових послуг і психолого-педагогічної допомоги; психолого-педагогічний моніторинг стану здоров'я та соціально-психологічного розвитку; 2) *педагогами*: підвищення рівня професійної компетентності з питань здоров'язбереження та реалізації ЗЗТ; налагодження командної, міждисциплінарної та міжвідомчої співпраці задля виконання завдань збереження і зміцнення здоров'я вихованців; 3) *батьками*: забезпечення реалізації завдань педагогічного просвітництва з питань впливу сім'ї на здоров'я дитини; виявлення та надання допомоги у подоланні труднощів і складних життєвих обставин, які впливають на забезпечення потреб дитини, її розвиток, навчання та соціалізацію; сприяння залагодженню конфліктів.

Цілеспрямована, систематична та послідовна реалізація ЗЗТ – це обов'язкова умова створення *здоров'язберігаючого освітнього середовища СЗЗ*. Останнє постає фізичним, психологічним, педагогічним і соціальним оточенням, під дією якого відбувається процес активного формування в усіх УОП ціннісного ставлення до здоров'я та здоров'язберігаючої поведінки. У межах виокремлених у роботі компонентів *здоров'язберігаючого освітнього середовища СЗЗ – психодидактичного, соціального та просторово-предметного* – окреслюються напрями діяльності соціального педагога та його роль в їхній інтеграції задля досягнення цілісного здоров'язберігаючого впливу на всіх УОП, тобто їхнього фізичного, соціального та психічного благополуччя.

Реформи в системах загальної та спеціальної освіти, деінституалізація актуалізують потребу формування *готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗТ*. Остання слугує інтегральною характеристикою особистості соціального педагога, що відображає його здатність до провадження діяльності, спрямованої на збереження здоров'я учнів із психофізичними порушеннями в освітньому процесі та прищеплення їм навичок збереження та зміцнення власного здоров'я, а також розкриває єдність мотиваційно-ціннісного, когнітивного та діяльнісного компонентів. Така готовність мислиться результатом підготовки майбутніх фахівців у ЗВО та передумовою їхньої успішної професійної діяльності в СЗЗ; набуває вияву у сформованості системи знань, умінь, професійно важливих якостей, зорієнтованості на ЗЗД та оперування технологіями її реалізації.

У дисертації виокремлено компоненти готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗТ: *мотиваційно-ціннісний* (охоплює систему цінностей, що мотивують до провадження ЗЗД і здатність до самостійного опанування знань у сфері здоров'язбереження), *когнітивний* (означає систему загальних психолого-педагогічних і спеціальних знань, що уможливають практичну реалізацію завдань професійної ЗЗД) і *діяльнісний* (визначає здатність застосовувати набуті знання й

уміння на практиці). Критерієм сформованості *мотиваційно-ціннісного* складника виступає *мотиваційно-аксіологічний* (показники – позитивна мотивація до опанування знань, умінь і набуття досвіду застосування ЗЗТ у роботі з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку; визнання цінності здоров'я як пріоритетної), *когнітивного – знаннєвий* (показники – наявність у здобувача системи професійно-орієнтованих знань, потрібних для застосування ЗЗТ), *діяльничого – діяльнично-практичний* (показники – сформованість комунікативних та організаторських умінь; здатність реалізовувати творчий підхід). Критеріям і показникам відповідають три рівні готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗД у СЗЗ: високий, базовий та елементарний.

У другому розділі **«Моделювання процесу формування у майбутніх соціальних педагогів готовності до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах»** досліджено особливості підготовки майбутніх фахівців до ЗЗД у закладах вищої освіти; обґрунтовано педагогічні умови формування готовності до ЗЗД у СЗЗ майбутніх соціальних педагогів.

Проаналізовано сучасний стан підготовки соціальних педагогів до реалізації ЗЗТ у СЗЗ і теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗТ у СЗЗ. На основі вивчення сучасного стану підготовки майбутніх соціальних педагогів до ЗЗД виявлено відсутність у стандартах вищої освіти бакалаврського та магістерського рівнів компетентностей, які б цілісно визначали здатність випускників до означеної діяльності, нечіткість здоров'язберігаючого спрямування та недостатність обсягу теоретичних і, особливо, практично-зорієнтованих курсів, зокрема й тих, що забезпечують попередження професійного вигорання самих соціальних педагогів.

Установлено, що формуванню готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗТ сприяє: впровадження у зміст освітніх програм курсу з технологій ЗЗД; наповнення змісту професійно-орієнтованих дисциплін темами, що присвячені питанням здоров'язбереження; застосування форм і методів навчання, що уможливають особистісний розвиток; використання навчальних завдань дослідницького та творчого спрямування; залучення студентів до розроблення та реалізації інформаційно-просвітницьких, профілактичних, адвокаційних, правозахисних програм і проєктів; організація освітнього процесу у ЗВО на засадах здоров'язберігання.

У контексті виокремлення педагогічних умов формування готовності майбутніх соціальних педагогів до ЗЗД у СЗЗ схарактеризовано зміст понять «умова» та «педагогічна умова». Умову потрактовано як результат застосування цілеспрямовано дібраних елементів змісту, форм, методів і засобів навчання для досягнення поставленої мети та виконання обраних завдань; сукупність заходів підвищення ефективності педагогічної діяльності; зміст педагогічних технологій чи моделей. Педагогічні умови – як комплекс спеціально розроблених і втілених у процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів у ЗВО заходів із формування у них належного рівня готовності до реалізації ЗЗТ у СЗЗ, а також середовища та чинників, які на них впливають. Педагогічні умови мають бути взаємопов'язаними та взаємодоповнюваними; зорієнтованими на професійні цінності майбутніх фахівців, гуманізацію освітнього процесу, побудову суб'єкт-суб'єктних зв'язків,

позитивне ставлення до інновацій в освітньому процесі, зокрема спроектованих на здоров'язберігання; задовольняти потреби студентів у саморозвитку. Запропоновано комплекс таких педагогічних умов, як: організація у ЗВО спеціального здоров'язберігаючого середовища, що охоплює екологічний, інформаційний і соціально-психологічний елементи; переорієнтація змісту навчальних дисциплін ЗВО на підготовку майбутніх соціальних педагогів до ЗЗД у СЗЗ (навчально-методичні комплекси навчальних дисциплін і практик); залучення студентів упродовж усього періоду підготовки до здоров'язберігаючих видів діяльності.

*Першу педагогічну умову – організацію здоров'язберігаючого освітнього середовища ЗВО – розглянуто як цілеспрямовану систему спеціально створених умов навчальної діяльності, що не шкодять здоров'ю й передбачають застосування інтерактивних форм і методів збереження та зміцнення здоров'я всіх УОП, забезпечення комфортної психологічної атмосфери, поінформованість про способи збереження здоров'я та дотримання належної поведінки, прищеплення майбутнім соціальним педагогам ціннісного ставлення до власного здоров'я та здоров'я учнів СЗЗ. Важливим змістовним складником такого середовища є ЗЗТ, від цілісності та систематичності оперування якими залежить ефективність ЗЗД майбутніх соціальних педагогів у СЗЗ. Спектр основних компонентів здоров'язберігаючого освітнього середовища ЗВО складають: *екологічний, інформаційний і соціально-психологічний.**

Реалізація першої педагогічної умови у ЗВО-партнерах супроводжувалася приведенням у відповідність до санітарно-гігієнічних вимог навчальних приміщень; розробленням і представленням інформаційної інфраструктури (стенди: «Здоровий спосіб життя», «Психолог – студенту: поради на щодень», «Безпека життєдіяльності», «Молодь за здоровий спосіб життя!»; розділ методичної бібліотеки кафедри «Здоров'язберігаюча діяльність у роботі соціального педагога»; банк курсових і випускних кваліфікаційних робіт із проблем здоров'язбереження; науково-дослідна інформаційна платформа для виконання науково-дослідних заходів і досліджень, конкурсів соціальних проєктів, наукових робіт, соціальної реклами, конференцій тощо); регулярним проведенням тренінгів особистісного зростання, комунікацій; активним функціонуванням відділу у справах молоді, діяльністю студентського самоврядування та кураторів.

Другу педагогічну умову – переорієнтацію змісту навчальних дисциплін освітніх програм (ОП) бакалаврату спеціальності «Соціальна робота» ЗВО-партнерів на підготовку майбутніх соціальних педагогів до ЗЗД у СЗЗ (навчально-методичні комплекси дисциплін, модулі, теми курсів), відповідне їх змістове та технологічне наповнення – пов'язано із забезпеченням єдності загальних і професійних змістових блоків; створенням здоров'язберігаючого освітнього середовища; послуговуванням інтерактивними формами, методами в ході навчально-пізнавальної діяльності; співвіднесенням змісту підготовки за ОП до індивідуальних особливостей студента, рівня особистісного розвитку; залученням до науково-пошукової діяльності.

На основі опрацювання навчальних планів ОП бакалаврату ЗВО-партнерів виокремлено дисципліни обов'язкового та вибіркового блоків, у структуру яких упроваджено окремі модулі та теми, вивчення яких сприяє формуванню означеної

готовності. Навчальні курси відрізняються назвами в різних ОП: змістові модулі «Система здоров'язберігаючої діяльності спеціального навчального закладу» та «Профілактика залежностей» уведено в курси «Соціально-педагогічна робота в закладах освіти» й «Теорія і методика соціальної профілактики/Превентивно-профілактична діяльність в соціальній сфері/Теорія і методи соціальної профілактики» відповідно; теми здоров'язберігаючого контексту – в курси «Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Соціальна педагогіка», «Соціалізація особистості/Основи соціалізації особистості». В ОП бакалаврату «Здоров'язберігальні технології» регламентовано обов'язковою навчальною дисципліною другого року навчання.

Сприяло формуванню готовності майбутніх соціальних педагогів до ЗЗД у СЗЗ використання традиційних (лекція, семінарське, практичне заняття, практика, консультація, самостійна й індивідуальна робота й ін.) та інноваційних (лекція-конференція, лекція-дискусія, проблемна-лекція, лекція-прес-конференція, лекція-візуалізація, дебати, тренінги, прес-конференції, круглі столи, конкурси, вікторини, проекти, тематичні дні, науково-дослідна та волонтерська діяльність та ін.) форм і методів (рольових і ділових ігор, «снігової кулі», моделювання, розігрування ситуацій у ролях, мозкового штурму, навчання в команді, експрес-анкет, портфоліо, робота з випадком та ін.) організації освітнього процесу.

Третю педагогічну умову – залучення студентів під час усього періоду професійної підготовки до здоров'язберігаючих видів діяльності – утілено в ході практичної підготовки. Для цього навчальними планами ОП «Соціальна робота» бакалаврату ЗВО-партнерів передбачено проходження різних видів практик, як-от: навчально-ознайомлювальної, професійно-орієнтованої в навчально-виховних закладах, навчальної (у соціальних закладах та установах) і переддипломної У програми практик внесено комплекс завдань, укладений для формування означеної готовності.

У третьому розділі «Перевірка ефективності педагогічних умов формування у майбутніх соціальних педагогів готовності до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах» розкрито логіку й методику організації дослідницько-експериментальної роботи; проаналізовано результати констатувального та формувального етапів педагогічного експерименту й інтерпретовано отримані дані.

Шляхом теоретичного та методологічного аналізу змісту ЗЗД, особливостей реалізації ЗЗТ, виокремлення основних структурних компонентів, конкретизації критеріїв і показників готовності до реалізації ЗЗТ у СЗЗ визначено логіку, методику й етапи дослідницько-експериментальної роботи, що тривала впродовж 2015–2021 рр. і охоплювала реалізацію двох фаз – кабінетного дослідження та педагогічного експерименту. Перша фаза дослідницько-експериментальної роботи, тобто кабінетне дослідження, полягала у вивченні змісту та структури ЗЗД і ЗЗТ, особливостей їхнього застосування в СЗЗ.

Друга фаза дослідницько-експериментальної роботи передбачала проведення педагогічного експерименту, стратифікованого на констатувальний і формувальний етапи. Мету *констатувального етапу* (січень-серпень 2016 р.) убачали у: вивченні змісту та структури ЗЗД у СЗЗ і виявленні рівня сформованості в соціальних педагогів і

випускників спеціальності «Соціальна педагогіка» готовності до реалізації означеного виду діяльності. Констатувальний етап містив два підетапи:

1) – січень-березень 2016 р. – проведення експрес-опитування (авторська анкета) 19 соціальних педагогів (стаж понад п'ять років) і 178 учнів СЗЗ Волинської та Тернопільської областей для отримання інформації про стан та особливості організації ЗЗД у закладах, де вони працюють і навчаються. Детальний аналіз одержаних унаслідок опитування даних увиразнив недостатній рівень організації ЗЗД у СЗЗ: 98 учнів (55,1 % від усіх респондентів) зазначили, що не ознайомлені зі змістом ЗЗД; 43 (24,2 %) заявили, що соціальні педагоги час від часу практикують із ними відповідні види активностей; 37 (20,8 %) зазначили, що зовсім не знають про специфіку роботи соціальних педагогів. Це дало змогу зробити припущення про неналежний рівень організації в СЗЗ соціально-педагогічної роботи з учнями чи її латентний стан. Соціальні педагоги підтвердили неналежну організації ЗЗД у СЗЗ, пов'язавши це з наявністю низки проблем, як-от: низький рівень матеріально-технічного забезпечення (відсутність фінансування, приміщень, навчально-методичного забезпечення), його невідповідність індивідуальним потребам учнів із різними видами нозологій чи медичними діагнозами; несформованість мотивації до організації різних видів ЗЗД і розуміння потреби реалізації означеного виду діяльності в СЗЗ; низький рівень їхньої підготовки.

2) – травень 2016 р. – діагностування рівнів готовності 125 випускників бакалаврату спеціальності «Соціальна педагогіка» шести ЗВО до ЗЗД у СЗЗ шляхом застосування спеціально дібраних і модифікованих методик. Аналіз здобутих даних розкрив переважання у випускників елементарного рівня сформованості означеної готовності: 61 особа (48,8 % від усіх опитаних) – елементарний рівень, 36 (28,8 %) – базовий, 28 (22,4 %) – високий рівні сформованості готовності до ЗЗД у СЗЗ.

Дані експрес-опитування слугували підставою для розгортання другого етапу педагогічного експерименту – формувального (вересень 2016 р. – січень 2021 р.), що передбачав визначення, розроблення й апробацію педагогічних умов формування у майбутніх соціальних педагогів готовності до реалізації ЗЗТ у СЗЗ; організацію діагностичного (вересень 2016 р.) і контрольного (грудень 2019 р.) зрізів для оцінювання рівнів сформованості означеної готовності до та після впровадження в освітній процес ЗВО запропонованих автором педагогічних умов. Формувальний етап роботи реалізували у ЗВО, студенти яких вступили на бакалаврат спеціальності «Соціальна робота», освітня програма «Соціальна педагогіка/Соціальна робота» із присвоєнням професійної кваліфікації «Соціальних педагог». 104 здобувачів вищої освіти Бердянського державного педагогічного університету, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка склали експериментальну групу (ЕГ); 102 студентів Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Прикарпатського національного університету імені Василя Стуса – контрольну групу (КГ) (рис.1).

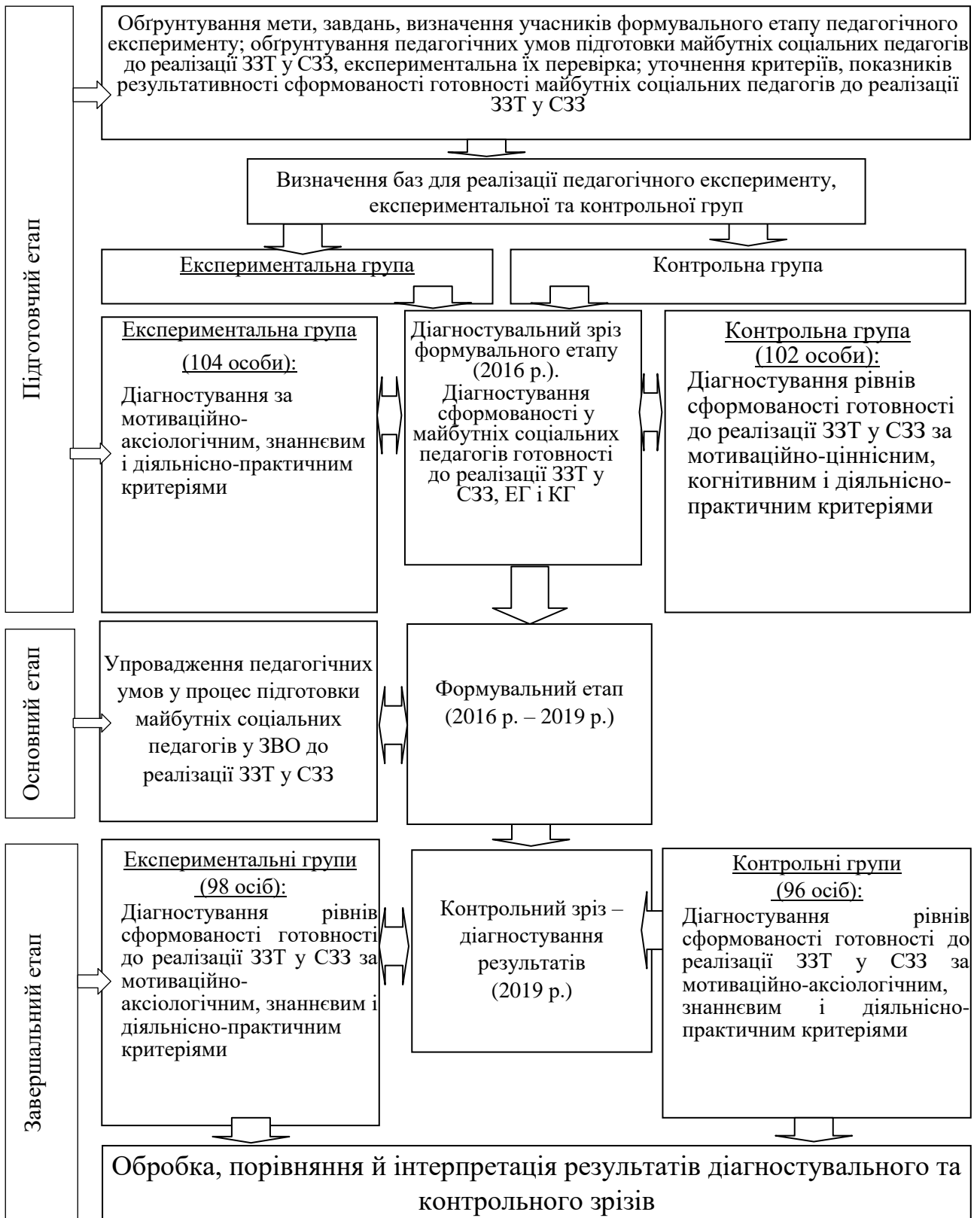

Рис.1. Формувальний етап педагогічного експерименту з упровадження педагогічних умов у підготовку майбутніх соціальних педагогів для формування готовності до реалізації ЗЗТ у СЗЗ

Процес підготовки майбутніх соціальних педагогів, що становили ЕГ, передбачав упровадження обґрунтованих педагогічних умов, тоді як студенти КГ навчалися за традиційними програмами підготовки, затвердженими вченими радами ЗВО.

Діагностувальний і контрольний зрізи, реалізовані на формувальному етапі експерименту для визначення рівнів сформованості у майбутніх соціальних педагогів готовності до ЗЗД у СЗЗ, проводили за тими самими методиками, що й діагностування на констатувальному етапі. Отримані результати відобразили зростання кількості студентів ЕГ із високим рівнем сформованості готовності до ЗЗД у СЗЗ на 47,9 % (від 16,4 % на діагностичному до 64,3% на контрольному зрізі), незначне, проте збільшення на 3,1 % кількості студентів із базовим (від 24,5 % до 26,6 %), а також зменшення на 50,0 % (від 59,1 % до 9,1 %) кількості студентів з елементарним рівнем сформованості означеної готовності.

У КГ також постають очевидними позитивні зміни, що окреслені зростанням від початку формувального етапу до його завершення відсотка студентів із високим рівнем сформованості готовності до ЗЗД у СЗЗ від 15,7% до 26,0%, збільшенням відсотка студентів із базовим рівнем від 16,7 % до 33,3 %, а також зменшенням частки студентів з елементарним рівнем сформованості означеної готовності.

Порівняльний аналіз результатів діагностувального та контрольного зрізів дає змогу констатувати про те, що зростання рівня сформованої готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗД у СЗЗ відбувається завдяки впровадженню в освітній процес розроблених педагогічних умов (табл. 1). Для підтвердження рівноцінного розподілу студентів ЕГ і КГ під час формувального етапу педагогічного експерименту та підтвердження або спростування нульової гіпотези про несуттєві відмінності між двома розподілами (ЕГ і КГ) використано критерій Колмогорова-Смірнова.

Таблиця 1

Рівні сформованості у майбутніх соціальних педагогів ЕГ і КГ готовності до реалізації ЗЗД у спеціальних навчальних закладах (на початок і на завершення формувального етапу педагогічного експерименту, у %)

Рівні вияву (у %)	Діагностувальний зріз (вересень 2016 р.)		Контрольний зріз (травень 2020 р.)		Різниця між показниками, (%)	
	ЕГ (104 особи)	КГ (102 особи)	ЕГ (98 осіб)	КГ (96 осіб)	ЕГ	КГ
високий	16,4	15,7	64,3	26,0	+47,9	+10,3
базовий	24,5	16,7	26,6	33,3	+ 2,1	+16,6
елементарний	59,1	67,6	9,1	40,7	-50,0	-26,9

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі теоретично узагальнено та запропоновано практичне розв'язання проблеми формування готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗД у СЗЗ у процесі їхньої підготовки у ЗВО. Результати дослідження дали підстави для формулювання таких висновків:

1. У контексті наукового пошуку з'ясовано та розкрито зміст і структуру ЗЗД у СЗЗ. Установлено, що засвоєння основ культури здоров'язбереження та здорового способу життя в освітньому процесі передбачає реалізацію комплексу дій і заходів,

спрямованих на цілісне розв'язання проблеми збереження та зміцнення духовного, фізичного й соціального здоров'я учнів, у ході здоров'язберігаючої діяльності. Останню схарактеризовано як специфічну форму взаємоузгодженої діяльності суб'єктів, які взаємодіють у просторі здоров'язбереження, що супроводжується оперуванням методами та засобами організації освітнього процесу, зорієнтованими на формування здоров'язберігаючих навичок і вмінь, а також забезпечує використання методик, які сприяють збереженню фізичного, психічного, соціального, духовного здоров'я всіх учасників освітнього процесу. Практична реалізація ЗЗД у СЗЗ вимагає введення в діяльність соціального педагога спеціального закладу освіти здоров'язберігаючих технологій, які визначено як сукупність методів, форм, засобів, методичних прийомів організації, здійснення й управління освітнім процесом щодо створення здоров'язберігаючого середовища спеціального закладу освіти, у якому відбувається формування ціннісного ставлення учнів до здоров'я, набуття знань, умінь і навичок, потрібних для його збереження та зміцнення. Застосування технологій здоров'язберігання в умовах СЗЗ зумовлене віковими особливостями та специфікою психофізичного розвитку дітей, які в них навчаються. Ключовою метою ЗЗД соціального педагога в СЗЗ є створення здоров'язберігаючого середовища, що сприятиме вдосконаленню способу життя учасників освітнього процесу шляхом гармонізації їхніх стосунків із зовнішнім середовищем, позитивну соціалізацію й інтеграцію в соціум. Здоров'язберігаюче середовище СЗЗ потрактовано як фізичне, психологічне, педагогічне та соціальне оточення, під впливом якого відбувається процес активного формування в усіх учасників освітнього процесу ціннісного ставлення до здоров'я та здоров'язберігаючої поведінки. До структурних його компонентів зараховано психодидактичний, соціальний і просторово-предметний.

2. Готовність соціального педагога до ЗЗД у СЗЗ витлумачено як інтегральну характеристику особистості останнього, що відображає його здатність до діяльності зі збереження здоров'я учнів із психофізичними порушеннями в освітньому процесі та формування у них навичок збереження та зміцнення власного здоров'я, яка набуває вияву в єдності мотиваційно-ціннісного (охоплює систему цінностей, що мотивують до ЗЗД, і здатність до самостійного опанування знань у сфері здоров'язбереження), когнітивного (спроєктований на систему загальних психолого-педагогічних і спеціальних знань, що уможливають практичну реалізацію завдань професійної ЗЗД) і діяльнісного (визначає здатність послуговуватися набутими знаннями й уміннями на практиці) компонентів. Формування готовності майбутніх соціальних педагогів до ЗЗД у СЗЗ постає цілеспрямованим і спланованим процесом, результати якого можна виміряти за визначеними й обґрунтованими компонентами. Унаслідок дослідження стану розробленості означеної проблеми на практиці запропоновано критерії та показники готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗД у СЗЗ, як-от: мотиваційно-аксіологічний (показники – позитивна мотивація до опанування знань, умінь і досвіду застосування ЗЗТ у роботі з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку; визнання цінності здоров'я як пріоритетної), знаннєвий (показниками – наявність у здобувача системи професійно-орієнтованих знань, необхідних для застосування ЗЗТ у роботі з учнями з порушеннями психофізичного розвитку), діялісно-практичний (показники –

наявність комунікативних та організаторських умінь; здатність утілювати творчий підхід). Виокремлено три рівні сформованості готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗД у СЗЗ: високий, базовий та елементарний.

3. З'ясовано, що підготовка майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігальних технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах виступає одним зі складників їхньої професійної компетентності, оскільки є передумовою ефективного провадження здоров'язберігаючої діяльності, зокрема щодо створення здоров'язберігаючого освітнього середовища. Аналіз сучасного стану підготовки майбутніх соціальних педагогів до здоров'язберігаючої діяльності, проведений на етапі кабінетного дослідження, розкрив відсутність у стандартах першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти компетентностей, які б цілісно визначали здатність випускників до такої діяльності, а вивчення змісту освітніх програм (ОП) бакалаврату та магістратури, за якими здійснюють підготовку відповідних фахівців у ЗВО, – нечіткість спрямування та недостатність обсягу теоретичних і, особливо, практично-зорієнтованих курсів, зокрема й тих, що забезпечують попередження професійного вигорання самих соціальних педагогів. Установлено, що ефективність діяльності соціальних педагогів з реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах залежить від якості професійної підготовки, що увиразнює потребу задля підвищення рівня готовності останніх до реалізації здоров'язберігаючих технологій упровадження у зміст освітніх програм інтегрованого курсу з технологій здоров'язберігаючої діяльності соціального педагога; наповнення змісту професійно-орієнтованих дисциплін темами, присвяченими питанням здоров'язбереження; застосування форм і методів навчання, що сприяють особистісному розвитку; використання навчальних завдань дослідницького та творчого спрямування; залучення студентів до розроблення та реалізації інформаційно-просвітницьких, профілактичних, адвокаційних, правозахисних програм і проєктів; організації освітнього процесу в закладі вищої освіти на засадах здоров'язбереження.

4. Забезпечення формування готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗД у СЗЗ детермінувало виокремлення комплексу педагогічних умов, як-от: організація у ЗВО спеціального здоров'язберігального середовища, що охоплює екологічний, інформаційний і соціально-психологічний елементи; переорієнтація змісту навчальних дисциплін ЗВО на підготовку майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗТ у СЗЗ (навчально-методичні комплекси навчальних дисциплін і практик); залучення студентів у ході всього періоду професійної підготовки до здоров'язберігаючих видів діяльності.

Змодельовано логіку та методику дослідницько-експериментальної роботи з перевірки ефективності визначених педагогічних умов, що складалася з кабінетного дослідження та педагогічного експерименту. Кабінетне дослідження полягало в аналізі сучасного стану підготовки майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗТ у СЗЗ і визначенні педагогічних умов формування означеної готовності, тоді як педагогічний експеримент – у проведенні констатувального та формувального його етапів. Констатувальний етап передбачав експрес-опитування 19 соціальних педагогів (стаж понад п'ять років) і 178 учнів СЗЗ Волинської і Тернопільської областей для отримання інформації про стан та

особливості організації ЗЗД у закладах, де вони працюють і навчаються (січень-березень 2016 р.), діагностування рівнів сформованості означеної готовності 125 випускників бакалаврату спеціальності «Соціальна педагогіка» шести ЗВО до провадження ЗЗД у СЗЗ (травень 2016 р.), а відтак – на основі детального аналізу отриманих даних – констатацію про недостатній рівень організації ЗЗД у СЗЗ і наявність у випускників елементарного рівня означеної готовності.

Формувальний етап (вересень 2016 р. – січень 2021 р.) уможлилював перевірку висунутої гіпотези про те, що впровадження запропонованих педагогічних умов у процес підготовки майбутніх соціальних педагогів у ЗВО сприятиме формуванню у них готовності до реалізації ЗЗТ у СЗЗ. За результатами діагностувального та контрольного зрізів даних формувального етапу виявлено в ЕГ зростання кількості студентів із високим рівнем сформованості готовності до реалізації ЗЗТ у СЗЗ на 47,9 % (від 16,4 % до 64,3%), базовим – на 2,1 % (від 24,5 % до 26,6 %), а також зменшення кількості студентів з елементарним рівнем сформованості означеної готовності на 50,0 % (від 59,1 % до 9,1 %); у КГ збільшення кількості студентів із високим рівнем сформованості готовності до реалізації ЗЗТ у СЗЗ від 15,7% до 26,0%, базовим – від 16,7 % до 33,3 %, а також зменшення частки студентів з елементарним рівнем сформованості означеної готовності. Для перевірки достовірності отриманих даних на етапі контрольного зрізу використано критерій Колмогорова-Смірнова, за яким підтверджено їхню статистичну значущість: $2,68 > 1,36$ на рівні значущості $p \leq 0,05$.

Отже, на основі порівняльного аналізу результатів діагностувального та контрольного зрізів проведеного в дослідженні експерименту, що увиразнюють підвищення готовності майбутніх соціальних педагогів до реалізації ЗЗТ у СЗЗ після впровадження в освітній процес ЗВО запропонованих автором педагогічних умов, доведено ефективність упровадження останніх у процес підготовки майбутніх соціальних педагогів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Пиліук Н. Діагностика рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до здійснення здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних навчальних закладах. *Social Work and Education*. 2021. Vol. 8. No. 1. Ternopil-Aberdeen, 2021. pp. 129–138. URL: 10.25128/2520-6230.21.1.11.

2. Пиліук Н. Структура готовності майбутніх соціальних педагогів до здоров'язберігаючої діяльності в спеціальних загальноосвітніх закладах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Випуск № 32. Том 1. С. 263–269.

3. Пиліук Н., Олійник Г. Особливості соціалізації дітей з особливими потребами у сучасному українському суспільстві. *Social Work and Education*. 2020. Vol. 7. No. 2. Ternopil-Aberdeen, 2020. pp. 178–185. URL: 10.25128/2520-6230.20.2.3.

4. Pyliuk N. Pedagogiczne warunki kształtowania gotowości do działań prozdrowotnych w liceach przyszłych nauczycieli społecznych. *Knowledge. Education. Low. Managtmtnt. Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie*. 2020. № 2 (30). P. 380–398.

5. Пилюк Н. Діяльність соціального педагога з реалізації здоров'язбережувальних технологій в освітньому середовищі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2020. № 10. С. 370–379.

6. Pyliuk N., Cherneta S. The main directions of social work with children with disabilities: content and form. *Knowledge. Education. Low. Managtmtnt. Nauka. Oświata. Prawo. Zarządzanie*. 2016. № 1 (13). P. 51–54.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Пилюк Н. Сутність готовності майбутніх соціальних педагогів до здоров'язберігаючої діяльності в спеціальних загальноосвітніх закладах. *Педагогіка та психологія сьогодні: постулати минулого і сучасні теорії*: збірник наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 16–17 жовтня 2020 р. Одеса: ГО «Південна фундація педагогіки», 2020. С. 104–108.

8. Пилюк Н. Профілактика схильності підлітків до вживання наркотиків. *Соціальна робота: виклики сьогодення*: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, 18–19 квітня 2019 р. / за заг. ред. В. А. Поліщук, С. М. Калаур, Г. І. Слосанської. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2019. 308 с. С. 269–271.

9. Пилюк Н. Структура професійної компетентності соціальних педагогів у здоров'язберігаючій діяльності в спеціальних загальноосвітніх закладах. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський та національний вимір*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Луцьк, 28–29 травня 2019 р. / заг. ред. А. В. Лякішева. Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2019. 286 с. С. 283–285.

10. Пилюк Н. Поняття здоров'язберігаючого освітнього середовища у закладі вищої освіти. *Молода наука Волині: пріоритети та перспективи досліджень*: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції студентів і аспірантів, м. Луцьк, 15–18 травня 2018 р. Луцьк, 2018. С. 669–672.

11. Пилюк Н. Мотиваційна складова формування готовності майбутніх соціальних педагогів до здоров'язберігаючої діяльності в спеціальних загальноосвітніх закладах. *Педагогіка і психологія: актуальні проблеми досліджень на сучасному етапі*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 31 березня – 1 квітня 2017 р. Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2017. С. 84–87.

12. Пилюк Н. Соціальні аспекти роботи з підлітками, схильними до адикцій. *Соціальна робота і соціальна педагогіка: виклики сьогодення*: матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції: зб. наук. праць, м. Тернопіль, 17–18 травня 2017 р. / за заг. ред. В. А. Поліщук, С. М. Калаур, Г. І. Слосанської. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2017. 160 с. С. 78–82.

Праці, які додатково відображають результати дисертації

13. Пилюк Н. Підготовка спеціалістів соціальної сфери до оздоровчої роботи із дошкільнятами з особливими потребами в системі вищої професійної освіти. *Актуальні проблеми психології*: зб. наукових праць / Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України; за ред. С. Д. Максименка. Т. 7: Екологічна

психологія. Вип. 18: Психологія освітнього простору. Київ: Миколаїв: ТОВ «Фірма «Іліон», 2008. С. 295–298.

14. Пилюк Н. Оздоровча робота у спеціалізованому дошкільному закладі як засіб соціальної адаптації дітей з особливими потребами. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*: зб. наук. праць. 2009. Вип. 6(8). С. 224–231.

АНОТАЦІЇ

Пилюк Н. В. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій у спеціальних загальноосвітніх закладах. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Рівненський державний гуманітарний університет, Міністерство освіти і науки України, Рівне, 2021.

У дисертації проаналізовано теоретичні засади підготовки майбутніх соціальних педагогів до здоров'язберігаючої діяльності; визначено зміст понять «готовність майбутнього соціального педагога до здоров'язберігаючої діяльності у спеціальних загальноосвітніх закладах»; схарактеризовано здоров'язберігаючі технології діяльності соціального педагога спеціального загальноосвітнього закладу; запропоновано структуру та зміст готовності майбутніх соціальних педагогів до здоров'язберігаючої діяльності в спеціальних загальноосвітніх закладах; висвітлено сучасний стан підготовки соціальних педагогів до реалізації означеної діяльності; спроектовано та розкрито логіку й методику організації дослідно-експериментального дослідження; обґрунтовано й упроваджено педагогічні умови формування готовності до здоров'язберігаючої діяльності в спеціальних загальноосвітніх закладах у майбутніх соціальних педагогів і перевірено їхню ефективність щодо формування означеної готовності.

Ключові слова: соціальний педагог, здоров'язберігаюча діяльність, здоров'язберігаючі технології, підготовка майбутніх соціальних педагогів до реалізації здоров'язберігаючих технологій, спеціальний загальноосвітній заклад, педагогічні умови.

Пилюк Н. В. Подготовка будущих социальных педагогов к реализации здоровьесберегающих технологий в специальных общеобразовательных заведениях. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Ровенский государственный гуманитарный университет, Министерство образования и науки Украины. – Ривне, 2021.

В диссертации осуществлен анализ теоретических основ подготовки будущих социальных педагогов к здоровьесберегающей деятельности; определено содержание понятий «готовность будущего социального педагога к здоровьесберегающей деятельности в специальных общеобразовательных учреждениях»; охарактеризованы здоровьесберегающие технологии в

деятельности социального педагога специального общеобразовательного учреждения; определены структура и содержание готовности будущих социальных педагогов к здоровьесберегающей деятельности в специальных общеобразовательных учреждениях; освещено современное состояние подготовки социальных педагогов к реализации указанной деятельности; спроектированы и раскрыты логика и методика организации опытно-экспериментального исследования; обоснованы и внедрены педагогические условия формирования готовности к здоровьесберегающей деятельности в специальных общеобразовательных учреждениях у будущих социальных педагогов и проверена их эффективность по формированию обозначенной готовности.

Ключевые слова: социальный педагог, здоровьесберегающая деятельность, здоровьесберегающие технологии, подготовка будущих социальных педагогов к реализации здоровьесберегающих технологий, специальное общеобразовательное учреждение, педагогические условия.

RESUME

Pyliyk N. V. Future social pedagogue training for the implementation of health technologies in special secondary schools. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in Pedagogical Sciences in specialty 13.00.04 – Theory and Methodos of Professional Education (011 – Educational, pedagogical sciences) – Rivne State University of Humanities, Rivne, 2021.

Thesis analyzes the theoretical foundations of training future social pedagogue for health activities. Health care technologies in the activity of a social pedagogue of a special educational institution are characterized as a set of methods, forms, means, and methods of organization, implementation and management of the educational process to create a health-preserving environment of a special educational institution. The implementation of health care technologies in special educational institutions is determined by the age peculiarities and specifics of the psychophysical development of the children who study in them. The key goal of health care activities of a social pedagogue in special schools is to create a health-preserving environment that will help improve the lifestyle of participants in the educational process through harmonization of their relations with the environment, positive socialization and integration into society. We understand the health environment of special schools as a physical, psychological, pedagogical and social environment, under the influence of which there is a process of active formation of all participants in the educational process of values and health behavior.

The structure and content of the readiness of future social pedagogues for health-preserving activities in special schools have been determined. Readiness of social pedagogues for health-preserving activity in special educational institutions is defined as an integral characteristic of the social pedagogue's personality, which characterizes the ability to carry out activities aimed at preserving the health of pupils with psychophysical disorders in the educational process. Health, which is manifested in the unity of motivational-value, cognitive and activity components. The criterion of motivational-value component of formation is motivational-axiological, the indicators

of which are: positive motivation to master the knowledge, skills and experience of using health technologies in working with children with mental and physical disabilities; recognition of the value of health as a priority. The criterion of the cognitive component is defined as knowledge, the indicators of which are: the applicant has a system of professionally oriented knowledge necessary for the application of health technologies. The criterion of the activity component is the activity-practical one, the indicators of which are determined by: possession of communicative and organizational skills; ability to apply a creative approach. According to the criteria and indicators, three levels of readiness of future social educators to implement health-preserving activities in special secondary schools have been determined: high, basic and elementary.

The logic and methods of organization of experimental research were designed and revealed, which provided for the implementation of the ascertaining and formative stages of experimental work. The pedagogical conditions of formation of readiness for health-preserving activity in special educational establishments at future social pedagogues are substantiated and introduced: the organization in HEIs of the special health-preserving environment including ecological, informational and social-psychological elements; reorientation of the content of educational disciplines of free economic education on preparation of future social pedagogues for realization of health-preserving activity in special general educational institutions (educational and methodical complexes of educational disciplines and practices); inclusion of students during the whole period of professional training in health-preserving activities within the framework of theoretical, practical, scientific and educational activities. Their effectiveness in the formation of this readiness has been tested.

Key words: social pedagogue, health-preserving activity, health-preserving technologies, preparation of future social pedagogues for realization of health-preserving technologies in special educational institutions, pedagogical conditions.